

GODZSÁK Attila

Az 1927-es sátoraljaújhelyi revíziós nagygyűlés története

A trianoni döntéssel Zemplén vármegye területének nagyobb része átkerült a születendő Csehszlovákiába, megyeközpontját, Sátoraljaújhelyt pedig kettévágta az új határ. A város a dualizmusban a régió gazdasági, kulturális és gazdasági központjává fejlődött, a döntés viszont régiójának és gazdasági potenciájának nagy részétől megfosztotta. A Kassa-Beregszász vasútvonal, a város ipari területei és 2000 lakosa került idegen uralom alá. Nyersanyagforrásait, felvevőpiacait és oktatási központként diákjainak jelentős részét egyaránt elvesztette. Valaha az ország legjelentősebb borpiaca működött itt, kereskedelmi élete 1920 után összeomlott. Ezek a változások átstrukturálták a helyi mentalitást is, Északkelet-Magyarország gazdasági centrumából határ menti kisvárossá vált, ami teljesen más önképek eredményezésére képes.¹

A város megcsonkítottóságában kicsiny példája lett az egész országnak, ezért kettészakítotttsága szimbolikussá vált. Emiatt a helyi revizionista vagy irredenta rendezvények, akciók hamarabb át tudták lépni az országos sajtó ingerküszöbét, hisz a város „élni akarását” demonstrálták, azé a városét amelyik „saját testén” viseli a döntés következményeit.²

Zeidler Miklós az irredenta szimbólumkészletet három alapmotívumra bontja. Az első Krisztus szenvedéstörténetének analógiája: hamis bírák ítéleztek, megalázták, majd keresztre feszítették az országot, de törvényszerűen el fog jönni a feltámadás.³ A második a honfoglaló-honvédő motívum: a keresztény magyarság hazáját és Európát védi a pogány hadaktól.⁴ A harmadik pedig a szabadságharc motívuma, amely függetlenségi mozgalomban egyesíti ismét a magyarságot és kivívja a világ tiszteletét.⁵

Az „ostromlott végvár” képe már a konkrét döntés előtt elkezdett kialakulni a városi önreceptióban. A helyiek számos apró jelben látták, hogy változni fog a határ, de pszichésen nem tudták elfogadni a város létének ilyen méretű megváltozását. Miközben a húszas évek közepére a határ már a mindennapi élet részévé kezdett válni,⁶ ironikus módon éppen az évtized második felében kezdtek állandósulni a városban a nagy revíziós gyűlések.

Sátoraljaújhelyben már a békeszerződés aláírása előtt, 1920 májusában nagygyűlést tartott a Területvédő Liga és a Magyar Országos Véderő Egylet. A kisebb-nagyobb tüntetések, gyűlések, megemlékezések rendszeresekké váltak, ám egyik sem érte el a szervezők által kívánt méreteket.⁷

Így zajlott ez 1927-ig, amikor megalakult a Revíziós Liga, ekkor ugyanis a Népszövetség delegációja – amelynek többek között feladata volt ellenőrizni, hogy irredenta szervezetek ne működjenek – kivonult az országból. Ezután válhatott a kormány hivatalos propagandája részévé a határmódosítások kérdése. Az év őszén revíziós napokat tartottak Miskolcon, majd Sátoraljaújhelyben. Ez volt az első olyan rendezvény, amelyen a város lakossága nagy számban és tevékenyen részt vett a trianoni döntés óta.⁸ Ugyanezen évben tette közzé híres

cikksorozatát Lord Rothemere,⁹ ami szintén hozzájárult a revíziós hangulat felerősödéséhez az országban és a városban. A cikkek hatására Újhely közgyűlése – hasonlatosan sok más városhoz, magánszemélyhez és egyesülethez – üdvözlétet küldte a lordnak és leírták neki a város valós helyzetét.¹⁰

Az alábbiakban összefoglaljuk az 1927. november 19-én és 20-án megrendezett revíziós nagygyűlés eseményeit.

A *Felsőmagyarországi Hírlap* – a város egyik legnagyobb lapja – egy héttel az esemény előtt a következő felhívást intézte az olvasókhoz:

„Magyarok! Kilenc éve már, hogy a világháborút dicsősegesen végigküzdő, de a győzelmes befejezés előtt önmagával meghasonlott nemzetünk keselyük prédája lett. Kilenc esztendeje, hogy mi, elárvult magyarok emberfeletti küzdelmet folytatunk nyomorúságos, nélkülözésektől súlyos életünkért, míg ugyanakkor rablók tanyáznak magyar portáinkon és dúslakodnak azokban a kincsekben, amelyek az isteni gondviselés és az igazság jogán minket illetnek.

Lehet-e, szabad-e ezt tovább is túrnunk? Behunyhatjuk-e szemünket az elnyeléssel fenyegető, nyomasztó nyomor örvénye és bedughatjuk-e füleinket az örvényben fuldokló segélykiáltása előtt? Hazudhatjuk-e tovább, hogy a magyar nemzet úgy, ahogyan ma van, csonkaságában is életképes? Hitegethetjük-e tovább magunkat, hogy a mi igazságunkat az idő magában is megérleli? Elhallgathatjuk-e, hogy miránk súlyosabb terhet raktak, mint a mennyit elbírnak vállaink?

Nem! Nem tudjuk! Nem akarjuk! Nem fogjuk viselni az áldozati „békebárány” szerepét! Eleget túrtunk, eleget szenvedtünk már. Meg kellett elégnünk azt a békét, amelyen mindenki nyert, csak mi vesztettünk. Eleget viseltük már megalázottságunk szegyenbélyegét homlokunkon. Most már az igazság után kiáltunk, az igazságot követeljük. Ennek a követelésnek adunk hangot november huszadiki nagygyűlésünkön.

Magyarok! Testvéreink! Ez ünnepnap előestéjén, amikor lelkes énekesek és a magyar dal hegedűsei szólnak majd hozzátok lelkesítően, lobogózzátok fel házaitokat, világítsátok ki ablakaitokat, öltöztessétek nemzeti színbe a kirakatokat és a nemzeti lelkesedés mécseseinél megtisztulva készüljétek az ünnepi nagy napra.

Honleányok! Hazafiak! Ne maradjon távol senki ettől az ünneptől. Ebből a megcsonkított, vergődő városból világot kell kiáltanunk mindnyájunknak: „Nem várhatunk tovább.” Legyen ott mindenki, aki a magyar föld kenyerét eszi, hogy tiltakozó szavunk hatalmas ereje áttörjön a trianoni határokon!

Sátoraljaiújhely, 1927. november

Hazafias üdvözléttel: A Trianon ellen tiltakozó nagygyűlés szervező bizottsága¹¹

November 19-én a lap *Újhely Népe* címmel újabb szöveget intézett a város lakosságához, így: „19-én este és 20-án mindenre való tekintettel az utcán kell lenni Újhely egész népének, hogy világgá kiáltsuk, hogy a trianoni béke fáj, hogy a trianoni határ fojtogat, hogy revízió kell, mert az a nemzetnek is, de mindnyájunknak is életkérdés s ezen túlmenőleg egész Európa érdeke és békekérdése. Ezt kell demonstrálni gyűlésünknek.” Ezután közölte a lap a tervezett programot is.¹²

A demonstrációról előre hírt adott a legnagyobb egri újság, az *Egri Népújság*,¹³ az egyik legjelentősebb fővárosi lap, a konzervatív *Budapesti Hírlap*,¹⁴ a legnagyobb szabolcsi újság, a *Nyírvidék*,¹⁵ valamint a liberális vonalat képviselő budapesti *Újság*,¹⁶ hogy csak néhány országos és lokális periodikát nevezünk meg. A gyűlés szervezői tehát nemcsak az újhelyi polgárokra építettek, hanem sokkal szélesebb körű megmozdulást kívántak. Utólag a francia sajtó is beszámolt az eseményről.¹⁷

A *Nyírvidék* számára a tüntetést szervező bizottság külön meghívót küldött, amely a következőket tartalmazta:

„A határszéli, megcsonkított testű Sátoraljaújhely r.[endzett] t.[anácsú] város közönsége folyó hó 19- és 20-án Trianon elleni tiltakozó nagygyűlést rendez, amelyre a t.[isztel] Szerkesztőséget tisztelettel meghívja és kéri, hogy a 19-én este 6 órakor kezdődő tiltakozó felvonuláshoz, valamint a 20-iki program szerinti nagygyűlésre tudósítóját kiküldeni szíveskedjék.

Sátoraljaújhely közönsége e tiltakozó felvonulás és gyűlésen kifejezést ad a szemérmes koldus módjára véka alá rejtett és trianoni papírrongy okozta nyomorúságának. A minden oldalról magyar községekkel határolt város testét országhatár és hajózható folyónak elnevezett Ronyva patakkal elvágják földjeitől, szomszédos községeitől megfosztották. Elvették gyártelepét, száz és százakat megfosztva a megélhetéstől, idegen nációkat telepítettek oda. A határon cseh telepeket létesítettek ingyen kisajátított területeken.

A Kossuth, Rákóczi és Kazinczyak megyéjében nem tűrünk ily gyalázatot, mert nem tűrhetjük, hogy árulókból lett «győztesek» porkolábjai pusztítsák a magyart. Zemplén földje nem tűr bitorlókat. Benes és társaiknak fel kell eszmélniök, nehogy akkor jöjjenek ennek tudatára, amikor az elnyomottakból elnyomók lesznek. Mert, ha «Minden ország támasza és talpköve a tiszta erkölcs» akkor nagyon gyenge a «Cseh-szlovák köztársaság» támasz és talpköve. Egyetlen egy nagyobb vihar jöjjön csak és felborul a férc-munka.

De mikor jön e vihar, mely pusztít, de gyógyít is? Amikor a tiszta vízszínéről eltűnik a salak, amikor a betolakodottak nem ülik «mágyár» földön győzelmi ünnepeiket, hol van az a nap? Ezt várjuk, ezt hívjuk mi hamarabb amikor szeretettel hívjuk körünkbe a sajtó képviselőit, hogy szavunkat továbbíthassák a magyar nép és a külföldhöz.

A Trianon ellen tiltakozó nagygyűlés rendező bizottsága.¹⁸

A Budapesti Hírlap a következőképpen írt a rendezvény előtt: „Sátoraljaújhely valósággal klasszikus terület erre a tiltakozásra. A minden oldalról magyar községekkel határolt város testét az országhatárnak és hajózható folyónak elnevezett Ronyva patakkal elvágják, földjeitől, szomszédos községeitől megfosztották. Elvették gyártelepét, száz és százakat megfosztva a megélhetéstől, viszont a határon cseh telepeket létesítettek ingyen kisajátított területeken. Kossuth, Rákóczi és Kazinczy földjének tiltakozó szavára figyelni fog az egész ország.¹⁹ Valószínű, hogy a szerkesztőség hasonló levelet kaphatott, mint a Nyírvidék, ám azt nem teljes terjedelemben közölték, csupán a tartalmi kivonatát.

A szervezők előre kérték a sátoraljaújhelyi kereskedőket, hogy kirakataikat erre a két napra feldíszítve egész nap tartsák nyitva és 19-én este világítsák ki.²⁰ Gr. Károlyi László gazdasági vasútja a hegyközieket, a Bodrogi Gazdasági Vasút pedig a bodrogi közieket ingyen szállította Sátoraljaújhelybe, a rendezvény időtartalma alatt.²¹

A legtöbb sajtóorgánium a rendezvény második napján beszámolt az első nap eseményeiről, majd a második napról újabb külön írásban tudósítottak. Ez jellemzi a miskolci jobboldali radikális Magyar Jövő és a fővárosi konzervatív Budapesti Hírlap tudósítását is. Az esemény jelentőségét illusztrálja, hogy a Budapesti Hírlap és a liberális Pesti Hírlap egyaránt saját tudósítót delegált.

Már az első napon több százan érkeztek a szomszédos Abaújából és Borsodból.²² De a határ másik oldalán is nagy készülődés volt. Egyes hírek szerint a csehek napokkal a rendezvény előtt katonai csapatokat kezdtek szállítani a határszakaszra.²³ A rendezvény idejére géppuskákat állítottak fel, készenlétbe helyezték a legközelebbi tűzérosztagot és az addig csak revolverrel rendelkező határőrséget puskákkal szerelték fel.²⁴ A Miskolcon megjelenő Reggeli Hírlap azonban ezeket cáfolta.²⁵

A program, a beszámoló alapján, a következőképpen rekonstruálható: 19-én délután 6 órakor a MÁV mozdonyvezetők körének fúvós zenekara az Ipartestületi Dalárda és a Lavotta Dalkör szerénádót adott a Kossuth szobor előtt. Farkas Andor volt polgármester tartott

beszédet, aki a következőképp zárta gondolatait: *„Testvérek! Ennek a demonstrációnak a rendezői, a ma és a holnap szónokai arra vállalkoztak, hogy csendháborítói legyenek a ráncszakadt magyar éjszakának, hogy belehasítsanak a közöny és fásultság sivatagába a magyar fájdalom zord ekevasával s nyomában elhínték a megtartó hit, a megújuló remény és a diadalmas erő csiraképes magvait. Legyetek a segítségünkre. Tartsatok velünk ma este, jöjjetek el a programban megjelölt helyekre, holnap délelőtt legyetek itt mindnyájan, hogy minden kifosztottságunk, megcsalottságunk és gyöttrődésünk dacára, a mindennel szembe álló és dacoló egység hatalmával hirdessük, hogy amint egy a Magyar Isten, úgy egy a magyar igazság és ez az igazság győzni fog, mert győznie kell minden poklokon keresztül. Fel a fejjel, össze a vállal Testvérek és előre, mindig csak előre a szabadulás kapui felé!”* Eközben máglyatüzek gyúltak a Kopasza és a Várhegy tetején.

Háromnegyed hétkor a Lavotta Dalkör a tömeg egyik részével zenés lampionos menetben vonult a Kossuth szobortól a Fő utcán,²⁶ a Wekerle téren,²⁷ a Kazinczy utcán és a Lónyay utcán²⁸ át a Kereszt térre,²⁹ s ott szerenádot adott, majd dr. Dubay István³⁰ tartott szónoklatot. Háromnegyed hétkor az Ipartestületi Dalárda a tömeg másik részével ugyancsak zenés lampionos menetben vonult a Fő utcán, a Petőfi utcán, az Andrássy utcán³¹ és a Tűzoltó téren át a Szabadság térre s ott adott szerenádot. Itt Poós József³² mondott beszédet. Háromnegyed nyolckor a felvonulók a Dohánygyár előtti térre mentek át a Schön Vilmos³³ utcán, az Andrássy utcán és a Pipa utcán keresztül, ahol vitéz dr. Bisztray László³⁴ ügyvéd öntött lelkesedést a jelenlevőkbe. Ugyanekkor a Lavotta Dalkör – az elmaradhatatlan zenés lampionos menetben – a Kereszt térről a Deák utcán, a Jókai utcán és a Rákóczi utcán át a Rákóczi térre³⁵ vonult s ott szintén szerenádot adott. Itt pedig Józsa Imre kereskedelmi iskolai tanár, a Kazinczy kör elnöke volt a szónok.

November 20-án reggelre ugyan kemény hideg köszöntött a városra, de az időjárás mit sem változtatott az emberek lelkesedésén. Sőt Miskolcra további 200 fő érkezett a rendezvényre a MÁV műhelyi cserkész zenekarral és a városi Levente zenekarral. A vendégeket az állomáson dr. Brunyánszky István³⁶ fogadta. A miskolciak és a Werbőczy, Bercsényi, Szemere és Bocskay bajtársi egyesületek küldöttségei aztán végigmentek a városon, hogy végül néhány pillanatra farkasszemet nézhessenek a határon a csehekkel. Több lap írt a cseh határőrök „dermedtségéről”. A *Reggeli Hírlap* szerint a „néma tüntetés” ereje elrémítette őket, a *Zempléni Újság* szerint viszont a hatalmas tömeg közös éneklése váltott ki dermedtséget a határőrökből.³⁷

Az egyes csoportok gyülekező helyei a Kereszt téren, a Rákóczi téren, a Dohánygyár előtt, a Szabadság téren, a Csapó-ház előtti utcarészleten, a Kazinczy utcán, a Református templom előtt a Petőfi utcán, továbbá az Árpád utca és Apponyi utca³⁸ sarkán voltak. A résztvevők a rendezők vezetése mellett délelőtt fél 11-kor innen indultak a Kossuth szoborhoz. A helyi egyesületek, testületek székházuk elől, zárt sorokban vonultak a Kossuth szobor elé. 11 órakor a dalárdák a *Himnusszal* nyitották meg a nagygyűlést. Megnyitó beszédet dr. Búza Béla ügyvéd,³⁹ ünnepi beszédet dr. Szirmay István tisztí főügyész mondott. Szirmay kijelentette, hogy bár a program szerint ünnepi beszédet mond, de a mai napon nincs oka ünnepelni a magyarságnak.⁴⁰ A beszédéből a Felsőmagyarországi Hírlap az alábbi részletet emelte ki:

„Nekünk, sátorlajújhelyieknek, a régi határőrökhöz hasonlóan, először a csehekkel kell leszámolnunk. Harcolnunk kell a Benes-féle politika ellen, amely azt hirdeti, hogy odaát a magyarság meg van elégedve a respublikával. Rá kell mutatnunk arra, hogy hamis minden nyilatkozat, melyet a magyarokból kiereszokolnak. Ismerjük azt a politikát, amely bebörtönzéssel dolgozik. Végre szemébe kell vágni a világnak, hogy ez így tovább nem mehet. Igaz, hogy arról nem is szeretek beszélni, miért kellett elveszteni nekünk legszebb területeinket, mert erre nem tudok mással felelni, hogy meg kellett volna védeni. Ha már ezt nem tettük is, ez nem azt jelenti, hogy belenyugodtunk a dolgokba. Bele kell kiáltani a világra, hogy élni akarunk és ha nem engednek benniünket élni, meg

kell mutatni, hogy ezért az életért ölni is tudunk. Nem sok erőm van már erre, de ha kell, ott leszek én is az élen és nem azt fogom kiáltani, hogy előre, hanem hogy utánam és hiszem, hogy akad majd, aki követni fog.” Ezután Farkas Andor volt polgármester saját, erre az alkalomra írt irredenta költeményét szavalta el, majd dr. Görgey István országgyűlési képviselő szólalt fel. Szekeres János jogszigorló nagy hatást keltő irredenta verset szavalt, végül Búza Béla terjesztett elő határozati javaslatot. A résztvevők elhatározták, hogy táviratban üdvözlik az ország kormányzóját, a miniszterelnököt és gr. Apponyi Albertet. A gyűlést a dalárdák a *Magyar Hiszekegy* eléneklésével fejezték be.

A nagygyűlésen részt vett közönség zenekarok kíséretében még egy tüntető felvonulást hajtott végre a Kossuth-szobortól, a Fő utcán, a Wekerle-téren, a Kazinczy utcán, a Bónis utcán,⁴¹ a Jókai utcán, a Rákóczi utcán, a Meczner Gyula utcán⁴² és a Molnár István utcán át vissza a Kossuth szoborig.⁴³

A *Felsőmagyarországi Hírlap* a gyűlés után a következőképpen értékelte az eseményeket: „Két napra egybeforrtak a lelkek itt a határszélen, hogy impozáns külsőségek között tegyenek bizonyosságot a minden magyar szívben egyformán égő vágyról. A trianoni „béke” legjobban sújtott áldozatai két napon át lelkes együttérzéssel adták tudtára a világ népeinek, hogy nem ismerik el az ezeréves határok elrablását, hogy vágyva vágnak idegen rabságba kényszerített testvéreik után, hogy türelmük fogytán van. Két napon át megszűnt minden torzsalkodás, minden ellentét, minden világnézeti különbség. Két napon át csak egyetlen vágyban égtek a lelkek, egyetlen célért dobogtak a szívek: tudtára adni a világnak, hogy ebben az elnyomottságban, lerongyoltságban, kifosztottságban nem élhetünk tovább, hogy inkább jöjjön a mindent megváltó hősi halál, mint a fájdalomnak, szenvedéseknek ez a nyomorúságos élete.” Ezután részletesen megírták, hogy az üzletek eleget tettek a kirakatra vonatkozó felkérésnek és az egész város gyönyörű fény- és zászlóárban úszott.⁴⁴ A *Pesti Napló* szerint „A Városházához vezető útvonalat valóságos nappali fény árasztotta.”⁴⁵ A kirakatok ötletesen voltak feldíszítve. A beszámoló alapján a Kossuth szobornál mintegy 4000 fős tömeg gyűlt össze az első este.⁴⁶ A *Magyar Jövő* 5000 főről írt,⁴⁷ a második napra a *Budapesti Hírlap* több mint 10000 résztvevőt jelentett,⁴⁸ ez a szám azonban talán túlzás.

A *Pesti Hírlap* beszámolója szerint: „Soha annyi gyertyát, szalagot, virágot és zászlót nem vásároltak Sátoraljaiújhelyen, mint az elmúlt napokban. Száz és száz új nemzeti színű lobogó készült naponta és még mindig nagyobb a kereslet, mint a kínálat.”⁴⁹ A másik tudósítás így ír: „A város két megfelelő pontján két hatalmas transzparenst helyeztek el olyan magas helyeken, ahonnan a Ronyva túlsó oldalára is átlátszik majd ragyogó fényfelírásuk: „Nem, nem, soha!” Két teljes napig olvashatja ezt a felírást Borsi, Csörgő, Kis- és Nagyházi,⁵⁰ Csarnakó és a többi Zemplénmegyei öt elszakított színmagyar község színmagyar lakossága is.”⁵¹

Az *Ujság* c. országos lap ekként fogalmazott: „A város lakossága a trianoni békeszerződés ellen Miskolc példájára vasárnap nagy tüntető felvonulást rendez. A trianoni béke elleni tüntetés valójában már szombaton este megkezdődött. A város lakossága ezrével vonult ki Kossuth-térre, ahol a város polgármestere mondott lelkesítő beszédet. Beszédében azt fejtegette, hogy Trianon elszakította a város ütőerét és csak a trianoni szerződés revízió juttathatja ismét fejlődéshez a most egyre sorvadó várost. A trianoni határtól alig 150 lépésnyire hatalmas transzparensek és tábortüzek gyúltak ki az est sötétjében és messze távolságba vetítette ezt a három szót: Nem! Nem! Soha! A beszéd után a dalárdák hazafias dalokat adtak elő és végigjárták a város utcáit. Vasárnap reggel kezdődik meg a tulajdonképpeni ünnepély, amelyre felvonul a város és környékének lakossága is.”⁵²

A miskolci *Magyar Jövő* több cikket szentelt az eseményeknek. Hubay Kálmán felelős szerkesztő november 20-án *Tűz a Várhegyen* címmel írt címlapon,⁵³ a 3. oldalon pedig a lap *Ha nem jön a revízió, jönni fog a retorzió* címmel közölt írást a tüntetésről.⁵⁴ November 22-én szintén egész oldalas cikkben számoltak be a sátoraljaiújhelyi rendezvényről és arról, hogy

a miskolci vendégek útközben hazafelé Szerencsen megálltak és részt vettek az ott tartott tüntetésen is.⁵⁵ November 29-én a lap beszámolt az Ébredő Magyarok Egyesületének Sátoraljaújhelyben tartott közgyűléséről – tehát bő egy héttel később újabb eseménynek adott otthont a város –, amelyen felavatták első „feketeinges sporttagjaikat” a Sasokat,⁵⁶ s ahol dr. Eckhardt Tibor mondott beszédet. A rendezvényen 112 sást avattak, egy meginduló országos mozgalom magjának tervezetéként.⁵⁷

A rendezvény utóéletéhez tartozik, hogy ettől kezdve a revíziós napokat a városban minden évben megtartották.⁵⁸ Például 1928. november 17–18-án a program a következőképpen alakult: szombaton, 17-én este 7 órakor „fáklyás zenés takarodó”, indulás a Dohánygyárból. Vasárnap, 18-án reggel 8 órakor zenés ébresztő, 10 órakor zenés felvonulás, 11 órakor tiltakozó nagygyűlés a Kossuth szobor előtt a következő programpontokkal: 1. Himnusz; 2. Megnyitó beszéd (dr. Domján Elek ev. főesperes); 3. Hiszekegy; 4. Ünnepi beszéd (Pálmay, fővárosi polgári iskolai igazgató); 5. Határozati javaslat előterjesztése (Nyeviczkey László városi főjegyző által); 6. Irredenta dalok; 7. Záróbeszéd (dr. Szirmay István); 8. Szózat; 9. Tiltakozó tüntető felvonulás.

„Ezrekre menő” tömeg gyűlt össze ebben az évben is a „revíziós napon” a *Zemplén* c. lap tudósítása szerint. A rendezvény után a tömeg a határ közelébe vonult, majd a Rákóczi téren föloszlott.⁵⁹ Az esemény ismét átlépte az országos média érdeklődési küszöbét: a *Kis Újság* nyolcezer ember részvételéről írt.⁶⁰

A gyűlések tehát állandóak lettek. 1931-ben a Revíziós Liga Sátoraljaújhelyt szemelte ki alakuló nagygyűlésének megtartására.⁶¹

Jegyzetek

1 Szüts István Gergely: Kultuszok és kultuszteremtők a két világháború közötti Sátoraljaújhelyen. In: Czetz Balázs – Szüts István Gergely (szerk.): A Jelenkortörténet útjai 1. Politika és társadalom. Miskolc, 2006. 129–130. o.

2 Uo. 133. o.

3 Erre kiváló példa a városban megépült Magyar Kálvária nevű emlékmű-együttes, amely a Kárpát-medence egyik legnagyobb alapterületű Trianoni emlékműrendszere. A Kálváriáról bővebben lásd: Szepesi Bódog: A Sátoraljaújhelyen épült Magyar Kálvária, 1936. (számos reprint kiadásban); Mizsák Éva: A sátoraljaújhelyi Magyar Kálvária létrehozása. = Széphalom 11. A Kazinczy Ferenc Társaság évkönyve, Sátoraljaújhely, 2001; Mizsák Éva: A sátoraljaújhelyi Magyar Kálvária története. Zempléniért Civil Szervezetek Szövetsége, Sátoraljaújhely, 2008. Az emlékműtípus első gondolatának történetéhez lásd: Godzsák Attila: A Gellért-hegyi Magyar Kálvária terve = Honismeret, 2017. 1. szám, 56–60. o.

4 Az „utolsó végvár”, „magára hagyott végvár” szimbolika is igen korán megjelent a városban.

5 Zeidler Miklós: A revíziós gondolat. Kalligram Kiadó, Pozsony, 2009. 198. o.

6 Szüts István Gergely: Kultuszok és kultuszteremtők..., i. m. 136. o.

7 Szüts István Gergely: Öndefiníciós kísérletek a trianoni határon. Irredenta kultusz a két világháború közötti Sátoraljaújhelyen. = Századvég, (új folyam) 2007. 4. (46.) szám, 51. o.

8 Szüts István Gergely: Kultuszok és kultuszteremtők..., i. m. 137. o.

9 A lord a The Daily Mail c. brit lapban több cikkben foglalkozott hazánk helyzetével. Első ilyen írása: 1927. június 21-én: Hungary's Place in the Sun. Safety for Central Europe (Magyarország helye a nap alatt. Közép-Európa biztonsága). Revizionista irányultságú működéséhez bővebben: Zeidler Miklós, i. m. 112–126. o.

10 Szüts István Gergely: Kultuszok és kultuszteremtők..., i. m. 136. o.

11 Felsőmagyarországi Hírlap, 30. évf. 47. szám, 1927. november 12. 1. o. A szöveget – a további idézetekben is – a korabeli helyesírás szerint közöljük, kivéve az alkalmasint nyomdatechnikai okok miatt rövid ékezetek hosszúra javítását.

12 Felsőmagyarországi Hírlap, 30. évf. 48. szám, 1927. november 19. 1. o.

13 Egri Népszó, 44. évf. 262. szám, 1927. november 18. 2. o.

14 Budapesti Hírlap, 47. évf. 263. szám, 1927. november 19. 9. o.

- 15 Nyírvidék, 47. évf. 262. szám, 1927. november 18. 2. o.
- 16 Ujság, 3. évf. 262. szám, 1927. november 18. 7. o.
- 17 Magyar Távirati Iroda hírei: Francia Lapszemle, 1927. november 26. 4. o.
- 18 Nyírvidék, 47. évf. 262. szám, 1927. november 18. 2. o. (Betoldások a szerzőtől.)
- 19 Budapesti Hírlap, 47. évf. 263. szám, 1927. november 19. 9. o.
- 20 Felsőmagyarországi Hírlap, 30. évf. 48. szám, 1927. november 19. 1. o.
- 21 Pesti Hírlap, 49. évf. 264. szám, 1927. november 20. 5. o.
- 22 Szüts István Gergely: Kultuszok és kultuszteremtők..., i. m. 138. o.
- 23 Magyar Jövő, 9. évf. 264. szám, 1927. november 20. 3. o.
- 24 Magyar Jövő, 9. évf. 265. szám, 1927. november 22. 3. o.
- 25 Szüts István Gergely: Kultuszok és kultuszteremtők..., i. m. 138. o.
- 26 Ma a Kossuth utca belvárosi része.
- 27 Ma Táncsics tér.
- 28 Ma Budai Nagy Antal utca.
- 29 A mai Hétszáz éves tér.
- 30 Politikus, ügyvéd. 1945-ben Zemplén vármegye ideiglenes alispánja. 1956-ban is szerepet vállalt a városi október 26-ai tüntetésen.
- 31 Ma Esze Tamás utca.
- 32 Cipésmester, későbbi ipartestületi elnök, önkormányzati képviselő.
- 33 Ma Fejes István utca.
- 34 Ekkor ügyvéd, majd tiszti főügyész, kormánypárti politikus, 1945 után polgármester, alispán, a kisgazdapárt helyi elnöke.
- 35 A Rákóczi utca és a Köztársaság utca kereszteződésénél helyezkedett el.
- 36 A Zemplénvármegyei Keresztény Sajtóvállalat igazgatósági tagja, korábbi ungvári MÁV fogalmazó, majd segéd-titkár.
- 37 Szüts István Gergely: Öndefiniációs kísérletek..., i. m. 53–54. o.
- 38 Ma Aradi vértanúk útja.
- 39 A dualizmus korában függetlenségi politikus, 1918–19-ben kormánybiztos főispán. 1945 után kisgazdapárti párt-elnök Bisztray előtt.
- 40 Magyar Jövő, 9. évf. 265. szám, 1927. november 22. 3. o.
- 41 Ma Erdős Imre utca.
- 42 A Rákóczi és a Molnár István utcát összekötő rész neve volt, ma a Vasvári utca része.
- 43 Felsőmagyarországi Hírlap, 30. évf. 48. szám, 1927. november 19. 1. o. és 30. évf. 49. szám, 1927. november 26. 1–2. o.
- 44 Felsőmagyarországi Hírlap, 30. évf. 48. szám, 1927. november 26. 1. o.
- 45 Pesti Napló, 78. évf. 264. szám, 1927. november 20. 3. o.
- 46 Felsőmagyarországi Hírlap, 30. évf. 48. szám, 1927. november 26. 1. o.
- 47 Magyar Jövő, 9. évf. 264. szám, 1927. november 20. 3. o.
- 48 Budapesti Hírlap, 47. évf. 265. szám, 1927. november 22. 7. o.
- 49 Pesti Hírlap, 49. évf. 264. szám, 1927. november 20. 5. o.
- 50 Vélhetően Kis- és Nagykázmérről van szó.
- 51 Pesti Hírlap, 49. évf. 264. szám, 1927. november 20. 5. o.
- 52 Ujság, 3. évf. 264. szám, 1927. november 20. 14. o.
- 53 Magyar Jövő, 9. évf. 264. szám, 1927. november 20. 1. o.
- 54 Uo. 3. o.
- 55 Magyar Jövő, 9. évf. 265. szám, 1927. november 22. 3. o.
- 56 A Sasok azok a fiatalok, akik már nem leventakötelesek, de együtt kívánnak maradni az eltöltött idő után is. (Budapesti Hírlap, 47. évf. 265. szám, 1927. november 22. 7. o.)
- 57 Magyar Jövő, 9. évf. 271. szám, 1927. november 29. 3. o. A lap egyébként ebben az évben többször foglalkozott Sátoraljaújhellyel. Már augusztus 20-ai számában „A trianoni békeszerződés egyetlen várost sem bénított meg olyan mértékben, mint Sátoraljaújhelyt” címmel közölt egész oldalas írást a város helyzetéről Kovács Zoltán tollából, de foglalkozott a helyi önkormányzati választásokkal is. (Magyar Jövő, 9. évf. 150. szám, 1927. július 6. 1–2. o.)
- 58 Szüts István Gergely: Kultuszok és kultuszteremtők..., i. m. 141. o.
- 59 Zemplén, 59. évf. 81. szám, 1928. november 14. 1. o. és 59. évf. 83. szám, november 25. 2. o.
- 60 Kis Ujság, 41. évf. 265. szám, 1928. november 22. 2. o.
- 61 Pesti Hírlap, 53. évf. 284. szám, 1931. december 15. 7. o.

